

לישועתך קויתי

על שולחנו של הגאון המקובל
איש האלקים הרב שמשון חיים בן הרב נחמן מיכאל נחמני ז"ע
מחבר הספרים הקדושים זרע שמשון ותולדות שמשון

פרשת בשלח תשפ"ד | גליון מס' 430

באות א'. ויש לנו לתת טעם בדבר.

ויש לרמוז על פי הנודע, כי מלכתחילה היה להם לבני ישראל להתעכב בגלות מצרים, ארבע מאות ושלשים שנים, כמניין חמש פעמים של שם א-ל-ה-ים. הם המה חמש הפעמים, שמוזכר שם א-ל-ה-ים, בפסוקים שלפני מראה הסנה (לעיל פרק ב, פסוקים כג עד כה).

והנה בפועל, היה קושי השעבוד רק חמישית מאותו זמן, היינו פ"ו שנים, כמניין פעם אחת א-ל-ה-ים. מאז שנולדה מרים ועד שיצאו ממצרים. והקדים ה' למהר לגואלם, היות וכבר שקעו במ"ט שערי טומאה, עד שלא היה יכול להשאירם במצרים, אפילו עוד רגע קט. ואכן, כותב בספר 'תורת חיים' (חולין, פרק גיד הנשה). שלכן נגזרו על בני ישראל עוד ארבע גלויות, כדי להשלים את אותם ארבעת החלקים, אשר חסרו בגלות מצרים.

וזה אשר נרמז, בחמשת האלפין שבראש התיבות, בהיותם גם ראשי תיבת א-ל-ה-ים. כי זו היתה טענתו של פרעה ברדפו אחריהם, שעדיין לא הגיע זמנם להיגאל וכי עליהם להשלים, את כל חמשת חלקי הגלות.

לאור זאת נוכל להוסיף ולרמוז, כי כנגד חסד ה' עלינו, שהקדים ומיהר את גאולתנו, אוכלים אנו בליל הסדר, ארבעה כזיתים של מצה. כזית ראשון, של ברכת המוציא. השני, של אכילת מצה. השלישי, של כורך. והרביעי, של אפיקומן.

כי מצוות אכילת מצה, הלא מכוונת כנגד מהירות הגאולה, שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ, עד שנגלה עליהם הקדוש ברוך הוא וגאלם. לכן, כנגד מהירות הקדמת הגאולה, טרם נשלמו ארבע חמישיות מזמן הגלות, אוכלים אנו ארבעה כזיתים.

(זרע שמשון פרשת בשלח, מאמר יא)

ויאמינו בה' ובמשה עבדו. (סמות יל טל)

אם במשה האמינו, קל וחומר בה'. ומה תלמוד לומר במשה. ללמדך, שכל המאמין ברועי ישראל, כאילו האמין במי שאמר והיה העולם. (ילקוט שמעוני בשלח רמז כמ)

מקשים העולם, אחר ושאל המדרש אם במשה האמינו קל וחומר בה', היה צריך להמשיך ולומר, ומה תלמוד לומר בה'. כי הלא האמונה בה', ניתנת להילמד בקל וחומר ממשה. ואילו האמונה במשה רבינו, לא היינו יכולים ללומדה מן האמונה בה'.

ויש לומר בדרך מחודשת, כי הלא אליבא דאמת, אמונתם של בני ישראל במשה, לא היתה אלא אמונה בה'. שכן, כל מה שעשה משה, היה אומר להם שהוא בשליחות ה'. וכן נאמר מפורשות בפסוק (לעיל ד לא), אחרי דברי משה לישראל, 'ויאמן העם וישמעו כי פקד ה'.

ולכן שואל המדרש, 'מה תלמוד לומר במשה'. רצונו לומר, מה שייך לומר שהאמינו במשה, אחרי שכל מעשיו בשליחות ה'. ואף אם תרצה לומר, שהיתה לבני ישראל אמונה במשה, עד שגם אם היה אומר את הדברים מעצמו, היו מאמינים. מכל מקום קשה, מה שייך עניין זה לכאן, לגאולתם של ישראל.

ומתוך המדרש, שבא הפסוק ללמדנו לדורות, כי כל מי שמאמין ברועי ישראל, גם כמה שאומרים בשם עצמם ולא משמו של הקדוש ברוך הוא, הריהו כמאמין במי שאמר והיה העולם. ומכלל הן אתה שומע לאו. ואף כאן, נעשה הנס לישראל בזכות האמונה במשה רבינו. ובאמת, לו לא היו ישראל מאמינים במשה, אף בדברים שאומר מעצמו, לא היו זוכים לנס הזה.

(זרע שמשון פרשת בשלח, מאמר ח)

אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל.

(סמות טו טז)

מצאנו בפסוק זה, שחמש תיבות רצופות בו, פותחות

שם שם לו חוק ומשפט ושם נסהו. (סמות

טו כה)

במרה, נתן להם מקצת פרשיות של

תורה, שיתעסקו בהם. שבת ופרה אדומה ודינין. (כ"ז)

בפרשת חוקת (במדבר יט כב), מביא רש"י משמו של רבי משה הדרשן, כי מצוות פרה אדומה ניתנה לישראל, כתיקון וכפרה על חטא העגל. אך הדבר אומר דרשני. כי הלא בהיותם במרה, עדיין לא חטאו בעגל.

והנה מצאנו במדרש (שמות רבה ג ב), שאמר ה' למשה רבינו, 'ראה ראיתי את עני עמי - אתה רואה ראייה אחת ואני רואה שתי ראיות. אתה רואה אותן, באין להר סיני ומקבלים תורת. ואני עוד רואה אותם, ששומטים אחד ממטרומולין של המרכבה שלי, (- היינו דמות שור שבמרכבה), כשאני אבא שם, ומכעיסם אותי (- בעשיית העגל). נמצינו למדים, כי משה רבינו ידע, שעתידים ישראל לחטוא בעגל במדבר, עוד בהיותם משועבדים במצרים. וממילא, כאשר ניתנה לו מצוות פרה אדומה במרה, כבר ידע את טעמה.

לפי זה, נוכל לפרש בדרך מחודשת, את דברי המדרש (במדבר רבה יט ו), 'לך אני מגלה טעמי פרה ולאחרים חוקה'. כי משה רבינו, אחר וידע שעתידים בני ישראל להיכשל בחטא בעגל, אזי בשעה שניתנה מצוות פרה במרה, כבר ידע קצת מטעמה, שבאה לכפר על חטא העגל. אולם לאחרים, לכל בני ישראל, אשר לא ידעו עדיין מחטא העגל, עבורם היתה מצוות פרה אדומה במרה, חוקה ללא שום טעם.

(זרע שמשון פרשת חוקת, מאמר ג)

כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך. (שמות טו כו)

דברי הפסוק, נראים כסותרים מרישא לסיפא. שכן, תפקידו של הרופא, הלא הוא לרפא את מי שחלה. נשאלת אם כן השאלה, אם לא ישים ה' על ישראל את מחלות מצרים, בשביל מה זקוקים הם לרפואתו.

ויש לפרש, על פי מה שפסק בשולחן ערוך' (חושן משפט סימן תכ סעיף כא), 'אם אמר לו המזיק, אני ארפא אותך, אין שומעין לו. אלא מביא רופא אומן ומרפאהו בשכר'. זהו שאמר הפסוק, 'כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך', מדוע, 'כי אני ה' רופאך'. כלומר, בגלל היותי הרופא שלך, איני יכול מלכתחילה לחבול בך, משום שאחר כך לא יהיה באפשרותי לרפא אותך.

עוד יש לפרש, כי הנה ישנו חילוק מהותי, בין המכות שהוכו מצרים, לבין הייסורים שמביא הקדוש ברוך הוא על ישראל, אם הם חוטאים חלילה. מכות מצרים, היו בכחינת עונש ונקמה. ככתוב (תהלים קמט ז) 'לעשות נקמה בגוים'. וכן כתוב במכות מצרים (לעיל יד יח), 'יידעו מצרים כי אני ה' הכבדי בפרעה ברכבו ובפרשיו'.

שונים הם הייסורים הבאים על ישראל, שאינם אלא כדי לרפאם מחטאיהם, שיחזרו בתשובה ולא ישובו לכסלה עוד. זהו שאמר הפסוק, 'כל המחלה אשר במצרים, לשם עונש ונקמה, לא אשים עליך'. 'כי אני ה' רופאך'. שכן, גם בייסורי אותך, אין מטרתו אלא כדי לרפא את חטאך.

(זרע שמשון פרשת בשלח, מאמר יד)

לשון חכמים

מעלת ישראל

ויש לומר, דאין הכי נמי שהצאן משחתת האילנות וגורמת הפסד גדול לבעליה, ואפלו הכי אין בעליה מקפידין עליה משום שהנאתה מרבה עליהם מצד אחד, דאמרינן (רש"י) 'ועשתרת צאנך' (דברים ז, יג) למה נקרא שם 'עשתרות' שמעשרות את בעליהם (תירוץ קו' א'). כך אין הקב"ה מקפיד כל כך אם ישראל חוטאים כל עוד שלא יחטאו אלא בשוגג או לתאבון ובצורות קלות בלבד, שהרי אף על פי שמשחיתים נקראו 'בנים' כדכתיב (ישעיה א, ד) 'בנים משחיתים', כדאמרינן בקדושין (לו, א).

והטעם הוא, שאפלו ריקנין שביך מלאים מצוות כרמון (ברכות נו, א). וכל דור ודור וכל יחיד יחיד בא לעולם לעשות איזה תקון, ואף על פי שמקלקלים מצד אחד הם מתקנים מצד אחר, ולפעמים אף הרשעים מקדשים שמו ברבים, ואז הם דומים לעשתרות שמעשרות וכו' (תירוץ קו' ב'). ולכן אמר הכתוב 'ויסע בצאן עמו' וכו', כשהם עדין 'עמו' ולא פשעו ולא מרדו, רק להנאתם.

מה עושה להם, וינהגם כעדר במדבר, כמו שהצאן בזמן שהבעלים אינם רוצים שישחיתו האילנות, מרעים אותם במדבר, כך הקב"ה שישונו מוליכם במדבר, כלומר מרחיק סבת החטאים מהם, כדכתיב (תהלים קג, יב) 'הרחיק ממנו את פשעינו' וכדאיתא שם בבבלי (רמז תתנט), 'ואינם חוטאים'.

(זרע שמשון פרשת בשלח, מתוך מאמר ג)

